

کتاب الزکاة

کتاب زکات

وفيه قسمان:

که مشتمل بر دو نوع است: (۱)

القسم الأول: في زكاة المال

نوع اول: زکات مال

والنظر في: من تجب عليه، وما تجب فيه، ومن تصرف إليه.

که مباحث زیر را شامل می شود:

کسی که زکات بر او واجب است، آنچه زکات به آن تعلق می گیرد و کسانی که مستحق دریافت زکات هستند.

النظر الأول: من تجب عليه الزكاة

مبحث اول: کسی که زکات بر او واجب است

فتجب الزكاة على: البالغ، العاقل، الحر، المالك، المتمكن من التصرف. فالطفل لا تجب عليه الزكاة، ولكنها في ماله غير الذهب والفضة مما يجب فيه الزكاة، فيجب على الولي إخراجها وإلا فيخرجها إذا بلغ، وكذا المجنون.

زکات بر کسی واجب است که بالغ، عاقل، آزاد، صاحب مال باشد و اجازه تصرف در اموال خود را نیز داشته باشد. زکات بر کودک واجب نیست؛ اما بر سرپرست او واجب است تا زکات آن قسمت از اموال کودک که زکات به آن تعلق می‌گیرد - به غیر از طلا و نقره- را بپردازد و اگر چنین نکند وقتی کودک بالغ شد خودش زکات را می‌پردازد. دیوانه نیز حکمش به همین صورت است.

والمالك شرط في الأجناس كلها، ولا بد أن يكون تاماً، فلو وهب له نصاب لم يجز في الحول إلا بعد القبض، وكذا إذا أوصى له اعتبر الحول بعد الوفاة والقبول. ولو اشترى نصاباً جرى في الحول من حين العقد لا بعد الثلاثة، وكذا لو شرط البائع أو هما خياراً زائداً على الثلاثة. ولو استقرض مالاً وعينه باقية جرى في الحول من حين قبضه، ولا يجري الغنيمة في الحول إلا بعد القسمة. ولو عزل الإمام قسطاً جرى في الحول إن كان صاحبه حاضراً، وإن كان غائباً فعند وصوله إليه.

تملک داشتن در همه اجناس شرط است و باید مالکیتش تام و تمام باشد.⁽²⁾ اگر به اندازه حدنصاب⁽³⁾ به کسی هدیه داده شود، محاسبه سال زکات بعد از دریافت آن مال آغاز می‌شود؛ همچنین اگر کسی وصیت کند که از اموالش به اندازه حدنصاب به فردی داده شود محاسبه سال زکات بعد از وفات و پذیرفتن این وصیت توسط وصیت‌شونده آغاز خواهد شد.

اگر مالی را که به اندازه حدنصاب است خریداری کند محاسبه سال زکات از زمان برقرار شدن قرارداد (خرید) شروع می‌شود نه از روز سوم،⁽⁴⁾ و اگر فروشنده یا هر دو خيار فسخ⁽⁵⁾ را بیش از سه روز شرط کنند باز هم حکم به

2- یعنی مالک تمام مال باشد و مثلاً شریک نداشته باشد. (مترجم)

3- نصاب: یک معیار اندازه‌گیری است که اگر مال به آن مقدار مشخص برسد پرداخت زکات آن مال -تحت شرایطی خاص- واجب می‌گردد. (مترجم)

4- در معاملات حیوانات سه روز خيار فسخ (حق باطل کردن معامله) در نظر می‌گیرند. (مترجم)

5- حق باطل کردن قرارداد. (مترجم)

همین صورت خواهد بود.⁽⁶⁾ اگر مالی را قرض کند و عین آن مال باقی بماند، محاسبه سال زکات از موقع دریافت شروع می‌شود. محاسبه سال مالی غنیمت، تنها پس از تقسیم‌شدن آن آغاز می‌شود و اگر امام قسمتی (از غنایم) را برای شخصی کنار بگذارد، اگر صاحبش حاضر باشد، محاسبه سال زکاتش از همان لحظه آغاز می‌شود؛ ولی اگر غایب باشد محاسبه سال از هنگامی که آن سهم به دستش برسد آغاز می‌گردد.

ولو نذر في أثناء الحول الصدقة بعين النصاب انقطع الحول لتعيينه للصدقة. والتمكن من التصرف معتبر في الأجناس كلها. وإمكان أداء الواجب إلى مستحقه معتبر في الضمان لا في الوجوب.

اگر در طول سال زکات، صدقه‌ای به مقدار حدنصاب نذر کند، چون به مقدار حدنصاب به‌عنوان صدقه تعیین شده است محاسبه سال به هم می‌خورد. شرط است که فرد در همه اجناسی که زکات به آن‌ها تعلق می‌گیرد اجازه تصرف داشته باشد. امکان پرداخت زکات به مستحقش، شرط در واجب‌شدن زکات نیست، بلکه شرط در ضامن‌بودن فرد (در صورت تلف شدن مال) است.⁽⁷⁾

ولا تجب الزكاة في: المال المغصوب، ولا الغائب إذا لم يكن في يد وكيله أو وليه ولا الرهن، ولا الوقف، ولا الضال، ولا المال المفقود، فإن مضى عليه سنون وعاد زكاه لسنته استحباً، ولا القرض حتى يرجع إلى صاحبه، ولا الدين حتى يقبضه، فإن كان تأخيره من جهة صاحبه تجب الزكاة على مالكة. والكافر تجب عليه الزكاة، لكن لا يصح منه أداؤها، فإذا تلفت لا يجب عليه ضمانها وإن أهمل. والمسلم إذا لم يتمكن من إخراجها وتلفت لم يضمن، ولو تمكن وفرط ضمن. والمجنون والطفل لا يضمنان إذا أهمل الولي.

در این موارد زکات واجب نیست: مال غصبی، مال فرد غایب (در صورتی که در اختیار وکیل یا ولی‌اش نباشد)، رهن، وقف، حیوان گمشده، مال گمشده - که اگر چندین سال سپری و سپس پیدا شود، زکات برای همان سال مستحب است - همچنین مال قرضی تا اینکه به صاحبش بازگردد. پرداخت زکات دین تا زمانی که آن را دریافت کند واجب نیست، اما اگر تأخیر آن از سوی صاحبش باشد زکات بر مالکش واجب است.

پرداخت زکات بر کافر واجب است ولی صحیح نیست. اگر (مالی که باید آن را برای زکات پرداخت می‌کرد) تلف شود ضمان آن بر او واجب نیست حتی اگر سهل‌انگاری کرده باشد. اگر مسلمان توانایی خارج کردن زکات (از مالش) را نداشته باشد و مال تلف شود ضامن نیست، ولی اگر توانایی آن را داشته و کوتاهی کرده باشد ضامن است. دیوانه و کودک، اگر سرپرستان سهل‌انگاری کند (و مال زکات تلف شود) ضامن نیستند.

6- یعنی محاسبه سال زکات از زمان جاری شدن قرارداد خرید شروع می‌شود. (مترجم)

7- یعنی حتی اگر امکانش نبود که زکات را به دست مستحقش برساند باز هم زکات بر او واجب می‌شود، اما اگر امکان رساندن زکات به دست مستحق بود و کوتاهی کند و پیش از اینکه آن را به مستحق برساند تلف شود او ضامن است و باید مشابه همان مالی را که تلف شده فراهم کند و به‌عنوان زکات پرداخت نماید. (مترجم)

النظر الثاني: في بيان ما تجب فيه وما تستحب

مبحث دوم: موارد وجوب و استحباب زكات

تجب الزكاة في الأنعام الثلاث: الإبل، والبقر، والغنم. وفي: الذهب، والفضة، والغلات الأربع: الحنطة، والشعير، والتمر، والزبيب والحبوب. وتجب في مال التجارة، ولا تجب فيما عدا ذلك.

زكات در این حیوانات سه‌گانه واجب می‌شود: شتر، گاو و گوسفند؛ و در طلا، نقره و همچنین در غلات چهارگانه گندم، جو، خرما و کشمش و همچنین حبوبات؛ زكات در مال التجاره (سرمایه تجارت) نیز واجب است و در غیر این موارد واجب نیست.

وتستحب: في كل ما تنبت من الأرض مما يكال أو يوزن، وفي الخيل الإناث. وتسقط عما عدا ذلك إلا ما سنذكره. ولا زكاة في البغال، والحمير، والرقيق. ولو تولد حيوان بين حيوانين أحدهما زكوي، روعي في إلحاقه بالزكوي إطلاق اسمه.

زكات در این موارد مستحب است: تمام چیزهایی که از زمین می‌روید، فرقی نمی‌کند محاسبه آن‌ها با کیل (پیمانه)⁽⁸⁾ باشد یا با وزن؛ و همچنین در اسب‌های ماده؛ در غیر این موارد زكات ساقط می‌شود، مگر آنچه ذکر خواهیم کرد. قاطر، الاغ و (بردگان) مملوک زكات ندارند.

اگر حیوانی از نسل دو حیوان مختلف متولد شود که به یکی از آن دو زكات تعلق می‌گیرد با توجه به اسمی که به آن حیوان اطلاق می‌گردد در مورد زكاتش حکم می‌شود.⁽⁹⁾

8- مثل پیمانه‌هایی که در اندازه‌گیری روغن یا چیزهای دیگر استفاده می‌شود. (مترجم)

9- مثلاً اگر اسب و گاو با هم آمیزش کنند، اگر به حیوانی که از آن دو ایجاد شده گاو گفته شود زكات دارد و گرنه زكات ندارد. (مترجم)